

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Suomen teollisoikeudellinen yhdistys ry:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle patenttilaiksi (HE 204/2025 vp)

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt Suomen teollisoikeudellinen yhdistys ry:ltä (jäljempänä "**STY**") asiantuntijaa kuultavaksi sekä kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä patenttilaiksi (HE 204/2025 vp). STY kiittää lausumamahdollisuudesta ja esittää kunnioittavasti seuraavaa:

STY pitää patenttilain uudistamista tarpeellisena, jotta sääntely vastaisi nykyaikaista innovaatiotoimintaa ja kansainvälistä toimintaympäristöä: teknologia kehittyy nopeasti, ja oikeudenhaltijat tarvitsevat selkeää, ennakoitavaa ja tehokasta suojaa. Samalla lainsäädäntöä on syytä ajantasaistaa prosessien sujuvoittamiseksi, oikeusvarmuuden parantamiseksi ja sen varmistamiseksi, että patenttisuoja tukee kilpailukykyä ja innovaatioiden kaupallistamista.

STY on toimittanut maaliskuussa 2025 Työ- ja elinkeinoministeriölle lausunnon nyt käsillä olevaa hallituksen esitystä koskevasta luonnoksesta (VN/11401/2022). STY:n aiemmassa lausunnossa esitettyjä huomioita on referoitu asianmukaisesti hallituksen esityksen lausuntopalautetta koskevassa osiossa. Edelleen monia STY:n lausunnossa esille nostettuja ongelmakohtia on otettu asianmukaisesti huomioon hallituksen esityksessä.

STY keskittyy seuraavassa kommentoimaan edellisen lausunnon jälkeen tapahtuneita muutoksia hallituksen esityksessä. STY kuitenkin toteaa, että lakiesitystä on vaikea arvioida kokonaisvaltaisesti, sillä muut samaan asiayhteyteen kuuluvat lakiehdotukset eivät ole vielä edenneet lausuntopyynnöille.

1. Keksinnön pakkolunastus valtiolle

Lakiesityksen 111 § sisältää säännöksen siitä, millä edellytyksillä valtioneuvosto voi päättää keksinnön pakkolunastuksesta valtiolle: *“Suomen ollessa valmiuslain (1552/2011) 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa, valtioneuvosto voi päättää, jos se on yleiseen tarpeeseen liittyvästä syystä välttämätöntä, että oikeus tiettyyn keksintöön on luovutettava valtiolle. Täten saadusta oikeudesta keksintöön on suoritettava täysi korvaus.”*

STY:n näkemyksen mukaan ehdotettu säännös on eräiltä osin epäselvä, kuten seuraavassa tarkemmin esitetään. Koska säännös rajoittaa perustuslaissa turvattua omaisuudensuojaa, tulee säännöksen olla mahdollisimman täsmällinen, tarkkarajainen, oikeasuhtainen ja oikeusvarmuutta tukeva.

1.1 Poikkeusolojen toteamiseen liittyvää prosessia on selkeytettävä

Ehdotettua säännöstä tai sen perusteluja olisi ensinnäkin syytä selkeyttää sen osalta, mitä prosessia valmiuslain 3 §:n poikkeusolojen toteamiseksi edellytetään.

Nyt ehdotetussa säännöksessä esitetään, että pakkolunastus voisi tulla kyseeseen Suomen ollessa valmiuslain 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Hallituksen esityksen perusteella jää kuitenkin epäselväksi:

- a) Riittääkö, että valtioneuvosto katsoo päätöksessään, että valmiuslain 3 §:n poikkeusolot ovat käsillä ja tekee päätöksen keksinnön pakkolunastamisesta; vai
- b) Tuleeko valtioneuvoston ensin todeta yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa maassa vallitsevan poikkeusolot ja antaa valmiuslain 6 §:ssä tarkoitettu käyttöönottoasetus, joka saatetaan eduskunnan käsiteltäväksi, ja vasta tämän jälkeen valtioneuvosto voi tehdä päätöksen keksinnön pakkolunastamisesta.

STY kiinnittää huomiota siihen, että keksinnön pakkolunastus valtiolle on pitkälle menevä rajoitus omaisuudensuojaan. STY pitää parlamentarismia kannalta ongelmallisena, jos valtioneuvosto voisi yksin todeta poikkeusolojen olevan käsillä ja tehdä päätöksen keksinnön pakkolunastamisesta (edellä mainittu a-vaihtoehto). Sen vuoksi STY pitää perustellumpana vaihtoehtona, että keksinnön pakkolunastaminen on mahdollista vasta sen jälkeen, kun valtioneuvosto on yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa todennut maassa vallitsevan poikkeusolot (edellä mainittu b-vaihtoehto).

STY:n näkemyksen mukaan talousvaliokunnan mietinnössä tulisi täsmentää, mitä prosessia poikkeusolojen toteamisessa täytyy noudattaa ennen keksinnön pakkolunastamista.

1.2 Pakkolunastuksen suhdetta pakkolisenssiin on selkeytettävä

Toiseksi ehdotusta olisi syytä selventää sen osalta, mikä on pakkolunastuksen (111 §) suhde pakkolisenssiin (104–110 §).

Pakkolunastus tarkoittaa sitä, että omistusoikeus keksintöön siirtyy pysyvästi valtiolle. Pakkolisenssi on vähemmän rajoittava toimenpide, jonka perusteella valtio saa käyttöoikeuden keksintöön. Hallituksen esityksen perusteluissa on tuotu esille, että pakkolunastuksen tulisi olla viimesijainen keino yleisen edun turvaamiseksi. Esimerkkinä on mainittu tilanne, jossa 110 §:ssä tarkoitettujen pakkolisenssin myöntämisen edellytykset eivät täyty *“äärimmäisten kiireellisten olosuhteiden vuoksi”* (s. 78). Edelleen esityksessä on mainittu, että pakkolunastus voisi käytännössä tulla kyseeseen lähinnä silloin, kun *“poikkeuksellisen kiiretilanteen vuoksi pakkolisenssin myöntämiselle asetetut yleiset ehdot eivät täyty tai kanteen nostaminen tuomioistuimessa pakkolisenssin saamiseksi ei tulisi kyseeseen”*. (s. 98).

STY pitää positiivisena, että hallituksen esityksessä on selkeästi todettu, että pakkolunastus on viimesijainen toimenpide. STY toivoo kuitenkin seikkaperäisempiä perusteluja siitä, missä tilanteissa valtio voi turvautua keksinnön pakkolunastamiseen pakkolisenssin hankkimisen sijaan, ts. missä esimerkkitalanteissa pakkolisenssin myöntämiselle asetetut yleiset ehdot eivät täytyisi tai kanteen nostaminen tuomioistuimessa pakkolisenssin saamiseksi ei tulisi kyseeseen. STY kiinnittää huomiota siihen, että poikkeusoloissa olosuhteet ovat tyypillisesti äärimmäisen kiireellisiä. Tämä ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että kaikissa tilanteissa turvaudutaan pakkolunastukseen "äärimmäisten kiireellisten olosuhteiden" nojalla, kun valtio voisi ensisijaisesti pyrkiä hankkimaan pakkolisenssin keksintöön.

STY huomauttaa myös, että poikkeusolot ovat määräaikaista, kun taas pakkolunastus merkitsee pysyvää omistusoikeuden siirtoa valtiolle patentin jäljellä olevan voimassaolon ajaksi (korkeintaan 20 vuotta). Vaikka valtioneuvoston pakkolunastusta koskevasta päätöksestä voisi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, ei laissa olisi mekanismeja, jolla alkuperäinen patentinhaltija voisi myöhemmin vaatia patenttia palautettavaksi poikkeusolojen päättymisen jälkeen.

STY korostaa, että monissa kriisitilanteissa ei ole ongelmana patentin omistus, vaan tuotannon käynnistäminen ja skaalaus, toimittajien koulutus sekä toimitukset. Siten STY katsoo, että keksinnön pakkolunastamisen käyttöala rajoittuu hyvin rajallisiin tilanteisiin. Tätä olisi syytä korostaa entisestään talousvaliokunnan mietinnössä.

STY:n näkemyksen mukaan talousvaliokunnan mietinnössä tulisi edelleen selventää, että valtio voisi turvautua pakkolunastukseen pakkolisenssin hankkimisen sijaan ainoastaan erittäin poikkeuksellisissa tapauksissa. Tästä tulisi myös esittää seikkaperäisempiä esimerkkejä.

1.3 Täyden korvauksen periaatetta on selkeytettävä

Kolmanneksi lakiesityksen perusteluja olisi syytä selventää patentinhaltijalle maksettavan korvauksen osalta.

Ehdotuksessa esitetty täyden korvauksen periaate vaikuttaisi olevan linjassa perustuslain 15.2 §:n kanssa. STY toivoisi kuitenkin selkeytystä siihen, millä tavalla täyden korvauksen periaatetta on arvioitava käytännössä. Mietinnössä tulisi tuoda esille, mitä korvausstandardia sovelletaan. Tästä tulisi kuulla tarkemmin asiantuntijoita ja oikeudenhaltijoita. STY kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että keksinnön kohdalla korvauksen määrä on vaikeampi määritellä kuin esimerkiksi pakkolunastettavan kiinteän omaisuuden kohdalla.

STY:n näkemyksen mukaan talousvaliokunnan mietinnössä tulee täsmentää, millä tavalla täyden korvauksen periaatetta on arvioitava keksintöjen kohdalla.

1.4 Pakkolunastukseen liittyviä säännöksiä tulee arvioida yhdessä maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä annetun lain kanssa

Lopuksi STY huomauttaa, että nyt ehdotettua pakkolunastukseen liittyvää ehdotusta pitäisi arvioida yhdessä maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä annetun lain (551/1967) muutostarpeita koskevan hallituksen esityksen kanssa. Kyseinen laki sisältää nykyisessä muodossaan säännöksiä maanpuolustukselle merkityksellisten keksintöjen pakkolunastamisesta valtiolle. Kyseistä lakia koskeva hallituksen esitys ei kuitenkaan ole edennyt vielä lausuntokierrokselle.

Nyt käsillä olevan hallituksen esityksen mukaan kyseistä lakia koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle kevätkauden 2026 aikana ja lait on tarkoitettu tulemaan voimaan samaan aikaan. STY:n näkemyksen mukaan olisi tärkeää varmistaa, että eduskunnassa kyseisiä lakeja valmistellaan koordinoitusti.

2. Valitusasiat

STY pitää positiivisena, että ehdotuksessa on luovuttu aikaisemman HE-luonnoksen mukaisesta 14 luvun 6 §:stä ja sen sijaan ehdotettu nimenomaisesti rajoitettavaksi uusien patenttivaatimusasetelmien esittämistä tuomioistuimessa valitusasian käsittelyn yhteydessä siten, että sellaisia saa esittää vain pätevistä syistä (ehdotuksen 121 §).

Markkinaoikeuden oikeuskäytännössä uusien patenttivaatimusten esittäminen on vakiintuneesti ollut sallittua markkinaoikeudessa toimitettavan valituskäsittelyn yhteydessä (ks. esim. MAO:273/2025, MAO:574/2024, MAO:521/2023 ja MAO:273/2025). Ehdotettu 121 § merkitsisi siten merkittävää muutosta pitkään vallinneeseen oikeustilaan nähden. Koska ehdotettu uusi pykälä on myös luonteeltaan preklusiivinen, siitä tulisi laillisuusperiaate huomioon ottaen ilmetä mahdollisimman tarkkarajaisesti, mitä se rajoittaa.

Ehdotetun 121 §:n sanamuodon perusteella ei kuitenkaan ole tehty eroa sen välillä, ovatko tuomioistuimelle esitettävät uudet patenttivaatimukset myönnettyä patenttia laajempia, vai sitä supistavia. Ehdotettu pykälä voitaisiin siten sellaisenaan tulkita mahdollistavan myös haetun patentin suoja-alaa laajentavia uusia patenttivaatimuksia. Todetun johdosta STY esittää, että talousvaliokunnan mietinnössä selkeytettäisiin ehdotetun 121 §:n suhdetta ehdotetun 24 §:stä ilmenevään patentin myöntämisestä alkavaan patentin suoja-alan laajentamiskieltoon. Tämän voisi tehdä esimerkiksi toteamalla:

“Uusien suoja-alaa laajentavien patenttivaatimusten ei olisi 24 §:stä ilmenevä laajentamiskielto huomioon ottaen mahdollista tehdä edes pätevistä syistä enää valituksessa tai muutoin tuomioistuimen valitusasian käsittelyn aikana.”

STY pitää myös toivottavana, että mietinnössä mahdollisuuksien mukaan laajennettaisiin esimerkkiluetteloa siitä, mitä on pidettävä ehdotetun 121 §:ssä mainittujen uusien patenttivaatimusten esittämisen edellytyksenä olevana pätevänä syynä.

Oikeuskirjallisuudessa on teollisoikeudellisten rekisteröintia koskevien valitusasioiden osalta katsottu, että mikäli uusia supistettuja suojavaatimuksia ei tutkittaisi tuomioistuimessa ja hakemus muutoin hylättäisiin, uuden rekisteröintihakemuksen esteeksi saattaa olla kertynyt uusia eli siihen nähden aiempia oikeuksia (ks. Myöhänen, Preklusio hallintoprosessissa, Oikeustiede - Jurisprudentia LV:2022 s. 179). Toisaalta, mikäli ehdotetun 121 §:n tarkoitamana pätevänä syynä uusien patenttivaatimusten esittämiseen pidettäisiin jo sitä, että uudet patenttivaatimukset ovat suoja-alaa kaventavia, pykälä menettäisi käytännössä merkityksensä.

Siten STY esittää, että ehdotetun 121 §:ssä tarkoitettua pätevää syytä tarkennetaan toteamalla ainakin seuraavaa:

“Pätevänä syynä uusien patenttivaatimusten esittämiselle ei voida pitää yksinomaan sitä, että uudet patenttivaatimukset ovat aikaisempia suppeammat.”

3. Osittaismitätöinti

Ehdotetun lain 113 § sisältää säännökset patentin julistamiseksi mitättömäksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että jos patentti on myönnetty patenttilain vastaisesti, tuomioistuin voi julistaa patentin kokonaan tai osittain mitättömäksi. Mitättömäksi julistamisella on takautuva vaikutus, ikään kuin patenttia ei olisi koskaan myönnetty.

Pykälän 2 momentti sisältää säännöksen patentin julistamiseksi mitättömäksi osittain: *“Jos 1 momentissa tarkoitetut mitätöintiperusteet koskevat vain osaa patentista, tuomioistuimen on patentinhaltijan pyynnöstä supistettava patentin suoja-alaa vastaavasti muuttamalla patenttivaatimuksia patentinhaltijan esittämällä tavalla (osittainen mitätöinti).”*

STY pitää positiivisena, että lakiehdotusta on tältä osin selkeytetty edellisen lausuntokierroksen jälkeen. Säännöksen sanamuodon perusteella ei kuitenkaan ole selvää, onko tuomioistuimella mahdollisuus julistaa patentti osittain mitättömäksi, jos tuomioistuin katsoisi esitettyjen mitättömyysperusteiden riittävän patentin julistamiseen ainoastaan osittain mitättömäksi, mutta patentinhaltija ei ole pyytänyt patentin suoja-alan supistamista muutettujen patenttivaatimusten mukaisesti. Aihetta on käsitelty tarkemmin oikeuskirjallisuudessa, jossa on myös ehdotettu jättämään sanat *“patentinhaltijan pyynnöstä”* ja *“patentinhaltijan esittämällä tavalla”* pois kyseisestä säännöksestä (ks. Sinkkonen, Juhani: Patenttivaatimusten muuttaminen oikeudenkäynnissä ja ehdotus uudeksi patenttilaiksi, Edilex-sarja 2025/13, s. 43).

STY:n näkemyksen mukaan ehdotuksen 113.2 §:ää voisi selkeyttää esimerkiksi jättämällä pois sanat *“patentinhaltijan pyynnöstä”* ja *“patentinhaltijan esittämällä tavalla”*. Vaihtoehtoisesti STY esittää, että talousvaliokunnan mietinnössä nimenomaisesti todetaan, että asia jätetään oikeuskäytännön varaan esimerkiksi toteamalla seuraavaa:

“Lakimuutos ei tarkoittaisi sitä, että osittainen mitättömäksi julistaminen (113.2 §) ei voisi missään olosuhteissa tapahtua ilman jommankumman osapuolen esittämiä muutettuja patenttivaatimuksia pelkästään asiassa vedottujen ja toteen näytettyjen seikkojen perusteella. Se, onko tällainen lopputulos mahdollinen ja jos on, niin missä olosuhteissa, jätettäisiin kuitenkin ratkaistavaksi oikeuskäytännössä patentti- ja prosessioikeuden yleisten oppien perusteella. Muutetut patenttivaatimukset esittämällä osapuoli kuitenkin varmistaisi sen, että niiden mukainen kanta tulisi osaksi prosessiaineistoa ja mahdollisesti tuomioistuimen ratkaisun perusteeksi.”

4. Hyvitys- ja vahingonkorvaussäännökset

Aiemmassa lausunnossaan STY totesi, että ehdotetun patenttilain vahingonkorvaus- ja hyvityssäännös ei täysin vastaa IPR-täytäntöönpanodirektiivin (2004/48/EY) 13 artiklaa. On esimerkiksi epäselvää, salliiiko patenttilain säännökset IPR-täytäntöönpanodirektiivin 13.2 artiklan mukaista loukkausvoittojen palauttamista koskevaa määräystä. STY:n aiemman lausunnon mukaan ehdotetun hyvitys- ja vahingonkorvaussäännöksen suhdetta IPR-täytäntöönpanodirektiiviin olisi tullut arvioida tarkemmin lakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Lisäksi STY ehdotti kyseiseen säännökseen 2. momenttiin teknistä muutosta, jotta se olisi yhdenmukainen tavaramerkkilain vastaavan säännöksen kanssa (ks. tarkemmin STY:n lausunto 20.3.2025, jakso 4.7).

STY toteaa, ettei sen aiempaa lausuntoa näiltä osin ole otettu huomioon lopullisessa hallituksen esityksessä. Suomen patenttilain hyvitys- ja korvaussäännösten yhdenmukaisuus IPR-täytäntöönpanodirektiivin kanssa on kuitenkin edelleen tärkeä asia. Suomeen tehtävien TKI-investointien kannalta ei esimerkiksi ole toivottavaa, että patentinloukkaukseen liittyvä hyvitys- ja vahingonkorvausoikeuskäytäntömme muotoutuu sellaiseksi, joka kannustaa patentinloukkauksiin.

Tästä syystä STY ehdottaa, että talousvaliokunnan mietinnössä korostetaan:

“Ehdotetun patenttilain hyvitys- ja vahingonkorvaussäännöstä (135 §) tulee tulkita yhdenmukaisesti IPR-täytäntöönpanodirektiivin 13 artiklan kanssa”.

5. Väliaikainen suoja

Aiemmassa lausunnossaan STY totesi, että patenttilain uudistuksen yhteydessä olisi hyvä arvioida väliaikaista suojaa koskevien säännösten mahdolliset muutostarpeet. Väliaikaisella suojalla tarkoitetaan hakijalle annettavaa rajoitettua suojaa patenttihakemuksen julkaisemisen ja patentin myöntämisen välisenä aikana. Jos patentti myönnetään, sovelletaan patenttiloukkausta koskevia säännöksiä jo hakemusaikana siitä lähtien, kun hakemus tulee julkiseksi. Ennen patentin myöntämistä patenttisuoja käsittää kuitenkin ainoastaan sen, mikä ilmenee sekä niistä patenttivaatimuksista, jotka hakemuksessa olivat hakemuksen tullessa julkiseksi, että itse patentin patenttivaatimuksista. Rangaistukseen ei tällöin voida tuomita, ja vahingonkorvaus ennen patentin myöntämistä tapahtuneesta hyväksi käyttämisestä voidaan määrätä ainoastaan 135 §:n 2 momentissa säädetyn mukaan. Ehdotetut säännökset (137 § ja 89 §) vastaavat voimassa olevaa sääntelyä.

STY toteaa, että myöskään lopullisessa hallituksen esityksessä ei täsmennetä, mitä oikeussuojakeinoja hakijalla on saatavilla väliaikaisen suojan aikana. Säännösten sanamuoto ei sulje pois muita oikeussuojakeinoja kuin rangaistus- ja vahingonkorvaussäännösten mukaisia oikeuskeinoja. Markkinaoikeuden aikaisemmassa oikeuskäytännössä on katsottu, ettei väliaikainen suoja tuota täytäntöönpanokelpoisia oikeuksia (kielto-oikeutta) ennen patentin myöntämistä. Pohjoismaisessa oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa on taas esitetty tästä eriäviä kantoja. STY viittaa tältä osin aiempaan lausuntoonsa (ks. tarkemmin STY:n lausunto 20.3.2025, jakso 4.5). STY:n näkemyksen mukaan olisi perusteltua, ettei oikeussuojakeinoja rajoiteta tarpeettomasti, ottaen huomioon perustuslain turvaama omaisuudensuoja sekä TRIPS-sopimuksen ja täytäntöönpanodirektiivin 2004/48/EY edellytykset tehokkaista ja joutuisista oikeussuojakeinoista loukkausten torjumiseksi ja ehkäisemiseksi.

STY katsoo, että lain esitöissä tulisi oikeusvarmuuden vuoksi ottaa nimenomaisesti kantaa siihen, tuottaako väliaikainen suoja täytäntöönpanokelpoisia oikeuksia (kielto-oikeutta) ennen patentin myöntämistä vai ei.

Jos lainsäätäjä katsoo nykyistä kotimaista oikeuskäytäntöä vastaavasti, että väliaikainen suoja ei tuota kielto-oikeutta, voisi tilannetta selkeyttää toteamalla mietinnössä esimerkiksi seuraavaa:

"Valiokunta toteaa, että väliaikainen suoja ei tuota täytäntöönpanokelpoisia oikeuksia ennen patentin myöntämistä".

Jos lainsäätäjä puolestaan katsoo, että väliaikainen suoja kattaa myös kielto-oikeuden, STY ehdottaa, että talousvaliokunnan mietinnössä lausutaan esimerkiksi seuraavaa:

"Valiokunta toteaa, että tehokas suoja edellyttää, että kaikki patenttiloukkausta koskevat säännökset, mukaan lukien kielto-oikeus, olisivat sovellettavissa ja täytäntöönpantavissa jo ennen patentin myöntämistä."

Helsingissä 24. helmikuuta 2026

Kunnioittavasti
Suomen teollisoikeudellinen yhdistys r.y.

Henri Kaikkonen
puheenjohtaja

Suomen teollisoikeudellinen yhdistys r.y. (ruotsiksi Finska föreningen för industriellt rättsskydd r.f.) on 1931 perustettu patentti-, hyödyllisyysmalli-, tavaramerkki-, mallioikeus- ja markkinointijuridiikka-alan ammattilaisten yhdistys. Yhdistyksessä on yli 500 henkilö- ja yhteisöjäsentä. Yhdistyksen tarkoituksena on muun muassa edistää immateriaalioikeuksiin liittyvien hyvien käytäntöjen ja lainsäädännön kehitystä.